

Верховний
Суд

Особливості розгляду спорів щодо функціонування національних парків

Ян Берназюк

д.ю.н., суддя КАС ВС

У межах висвітлення питання особливостей розгляду спорів щодо функціонування національних природних парків варто проаналізувати три справи, остаточні рішення в яких були прийняті Верховним Судом України та Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду.

- Постанова Судової палати в адміністративних справах **Верховного Суду України** від 20 грудня 2016 року у справі № 800/296/16;
- Постанова **Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду** від 22 серпня 2018 року у справі № 544/1336/13-а;
- Постанова **Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду** від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16.

Ці справи стосуються оскарження в адміністративному порядку:

- ➔ **указу Президента України** про створення національного природного парку;
- ➔ **рішення органу місцевого самоврядування**, яке створювало перешкоди у реалізації указу Президента України про створення національного природного парку;
- ➔ **наказу Міністерства екології та природних ресурсів України** про затвердження Проекту організації території Національного природного парку.

Спільними для цих трьох справ умовно можна виділити три обставини:

- стосуються фактично порядку реалізації Президентом України свого конституційного повноваження (частина третя статті 106 Конституції України): на основі та на виконання Конституції і законів України видавати укази, що є обов'язковими до виконання на території України, зокрема, про створення природних заповідників та національних природних парків (частина перша статті 53 Закону України «Про природно-заповідний фонд України»);
- зумовлені, серед іншого, **правом суб'єктів приватного права на МИСЛИВСТВО** (*вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь*) **та ПОЛЮВАННЯ** (*дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) МИСЛИВСЬКИХ тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах*), а також **правом органів місцевого самоврядування на розпорядження землями, які перебувають у власності територіальної громади;**
- передбачають вирішення судом питання **співвідношення приватного та суспільного інтересу** (пошуку відповідного балансу між цими інтересами), а також оцінку впливу процедурних порушень суб'єктів владних повноважень на правомірність в цілому прийнятого за такою процедурою рішення такого суб'єкта.

Положення Конституції України

- ▶ Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, є об'єктами права власності Українського народу, розпорядження якими здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією (частина перша статті 13 Конституції України (далі - КУ).
- ▶ Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону (частина друга статті 13 КУ).
- ▶ **Власність зобов'язує та не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству** (частина третя статті 13 КУ).

(за весь час ВС застосував це положення КУ лише 44 рази: 4 КАС, 5 КГС, 35 КЦС; 1 ВСУ)

- ▶ Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави (стаття 16 КУ).

(за весь час ВС застосував це положення КУ лише 17 раз: 6 КАС, 2 КГС, 8 КЦС; 0 ВСУ)

- ▶ Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі (частина сьома статті 41 КУ).

(за весь час ВС застосував це положення КУ лише 92 рази: 5 КАС, 8 КГС, 79 КЦС; 0 ВСУ)

- ▶ Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (стаття 66 КУ).

(за весь час ВС застосував це положення КУ лише 9 раз: 0 КАС, 7 КГС, 2 КЦС; 0 ВСУ)

Постановою Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України від 20 грудня 2016 року у справі № 800/296/16 було залишено без змін рішення Вищого адміністративного суду України про відмову у задоволенні позову Геройської сільської ради Голопристанського району Херсонської області, ГО «Голопристанська районна громадська організація Українського товариства мисливців та рибалок», ТОВ «Дельта-Люкс» до Президента України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на стороні відповідача, - Міністерство екології та природних ресурсів, за участю Генеральної прокуратури України, про визнання протиправним та скасування Указу Президента України від 24 листопада 2015 року № 657/2015 «Про створення національного природного парку «Нижньодніпровський».

Свої вимоги позивачі обґрунтовували положеннями Закону України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 року № 2456-XII (далі – Закон № 2456-XII), зокрема, тим, що всупереч вимогам:

- статей 44, 45, 51 Закону № 2456-XII - відсутнє будь-яке економічне забезпечення та економічне обґрунтування необхідності створення природно-заповідного фонду, характеристики природоохоронної, наукової, естетичної та іншої цінності природних комплексів та об'єктів; відсутні відомості про власників та користувачів природних ресурсів;
- частини другої статті 52 Закону № 2456-XII - відсутнє погодження клопотань про створення Нацпарку іншими землекористувачами природних ресурсів, зокрема, органів місцевого самоврядування; на території, що передана під створення Нацпарку, вже виділені об'єкти природно-заповідного фонду, а частина території Нацпарку знаходиться під мисливськими угіддями, наданими у користування на 49 років, що порушує права користувачів.

Обставини справи

Суд встановив, що до території Нацпарку, створеного Указом Президента України № 657/2015, погоджено в установленому порядку включення 80 177,8 га земель державної власності, а саме: 14 479,8 га земель державної власності, які надаються Нацпарку в постійне користування, у тому числі з вилученням у землекористувачів, та 65 698 га земель державної власності, які включаються до території Нацпарку без надання йому в постійне користування.

Порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду встановлений Законом України «Про природно-заповідний фонд України».

Статтею 53 зазначеного Закону встановлено, що рішення про створення природних заповідників, національних природних парків, а також щодо інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення приймаються Президентом України.

Конституційні повноваження Президента України визначені статтею 106 Конституції України, відповідно до якої Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, що є обов'язковими до виконання на території України.

Вимоги щодо порядку підготовки та внесення на розгляд глави держави проектів актів Президента України - указів і розпоряджень визначені Положенням про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України, затвердженим Указом Президента України від 15 листопада 2006 року № 970/2006.

При прийнятті рішення, Суд виходив із того, що ініціатором створення Нацпарку виступило Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Херсонській області, яке звернулося з відповідним клопотанням до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України.

Клопотання обґрунтовано тим, що створення Нацпарку передбачено Законом України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» від 21 вересня 2000 року № 1989-III, метою створення цього об'єкта є недопущення знищення ділянки р. Дніпра з прилеглими територіями, на яких збереглися типові та рідкісні угруповання заплавлених лісів, боліт, лук, піщаних степів, степових схилів та балок, відслонень гірських порід, у тому числі 12 рідкісних типів рослинності, які включені до Зеленої книги України.

До клопотання додано наукове обґрунтування щодо подальшого створення Нацпарку та відповідна картосхема. Також у матеріалах справи міститься проєкт створення Нацпарку, що включає наукове обґрунтування, яке містить розділ «Соціально-економічні та екологічні наслідки національного природного парку «Нижньодніпровський», відповідні картографічні матеріали та погодження первинними користувачами природних ресурсів у межах територій, рекомендованих для заповідання.

Суд встановив, що отримання департаментом екології та природних ресурсів Херсонської обласної державної адміністрації та Міністерством екології та природних ресурсів України необхідних погоджень підтверджується наявними в матеріалах документами.

Підготовлений Міністерством екології та природних ресурсів України проєкт спірного Указу був погоджений в установленому порядку з Херсонською обласною державною адміністрацією, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Національною академією наук України, Міністерством фінансів України, Міністерством аграрної політики та продовольства України, Державним агентством лісових ресурсів України та Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру, отримано позитивний правовий висновок Міністерства юстиції України, а також схвалений на засіданні Уряду.

Після надходження до глави держави в установленому порядку пропозиції щодо утворення Нацпарку та відповідних матеріалів Президент України видав спірний Указ.

Суд визнав безпідставними твердження у касаційній скарзі про порушення прав осіб, яким суд відмовив у залученні їх до участі у справі як третіх осіб, та виходив з наступного.

Відповідно до частини другої статті 53 КАС треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача у будь-який час до закінчення судового розгляду, якщо рішення у справі може вплинути на їхні права, свободи, інтереси або обов'язки.

Мотивуючи своє рішення у цій частині, суд виходив із того, що заява Новокаховської міської ради Херсонської області та інших осіб у цій справі не містить обґрунтування існування між ними та позивачами правовідносин і можливості впливу рішення суду в цій справі на їхні права і обов'язки.

Постановою Верховного Суду від 22 серпня 2018 року у справі № 544/1336/13-а було залишено без змін рішення судів попередніх інстанцій про визнання протиправним та скасування пункту 3 рішення № 30 від 14 червня 2013 року та рішення № 31 від 16 липня 2013 року сесії шостого скликання Великокручанської сільської ради Пирятинського району Полтавської області.

- ➔ У цій справі Полтавський міжрайонний прокурор з нагляду за додержанням законів у природоохоронній сфері звернувся з позовом до Великокручанської сільської ради, треті особи Національний природний парк "Пирятинський", Публічне акціонерне товариство «Велика Круча».

Обставини справи

- Рішенням Полтавської обласної ради від 17 вересня 2008 року мисливському господарству «Велика Круча» на території Пирятинського району (території Дейманівської та Великокручанської сільських рад) були надані мисливські угіддя загальною площею 5732 га.
- Рішенням Полтавської обласної ради від 28 серпня 2009 року «Про оголошення, зміну меж території та об'єктів природо-заповідного фонду Полтавської області» вирішено дати згоду на оголошення НПП «Пирятинський» загальною площею 12028,42 га.
- Рішенням Полтавської обласної ради від 25 березня 2009 року Великокручанська сільська рада Пирятинського району Полтавської області попередньо погодила створення НПП «Пирятинський» на території Великокручанської сільської ради загальною площею 1012 га за рахунок земель сільської ради, в тому числі з вилученням - 643 га та наданням їх у постійне користування парку (під водними об'єктами - 24 га, болота - 588 га, луки - 31 га).

Указом Президента України від 11 грудня 2009 року № 1046 «Про створення національного парку «Пирятинський» створений НПП «Пирятинський», який є об'єктом природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, визначено територію парку розміром 12028,42 га земель державної власності, у тому числі 5555,14 га земель запасу, які надаються національному природному парку в постійне користування та 6474,28 га, які включаються до складу парку без вилучення.

- ▶ Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Положення про національний природний парк «Пирятинський» від 07 листопада 2011 року, затверджено положення про Національний природний парк «Пирятинський».

-
- Рішенням Великокручанської сільської ради Пирятинського району Полтавської області від 11 червня 2012 року внесено зміни до рішення від 25 березня 2009 року шляхом викладення його в новій редакції: «Попередньо погодити створення НПП «Пирятинський» в адміністративних межах Великокручанської сільської ради загальною площею 300 га (сіножаті - 24 га, пасовища - 4,7 га, під водними об'єктами - 24 га, болота - 245 га).
  - Підставою прийняття даного рішення, серед іншого, була думка територіальної громади.

Верховний Суд у своїй постанові виходив з наступного:

- ▶ після реєстрації НПП «Пирятинський» 28 листопада 2011 року Великокручанська сільська рада фактично зменшила на 712 га межі території, яку було виділено в межах земель, що належать до її відання;
- ▶ Відповідно до статті 54 вищезазначеного Закону зміна меж, категорії та скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду проводиться відповідно до статей 51-53 цього Закону за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, на підставі відповідного експертного висновку;

Суд визнав, що наслідком прийняття оскаржуваних рішень Великокручанської сільської ради є фактичне зменшення площі території, яку заплановано було виділити для створення парку відповідно до Указу Президента України від 11 грудня 2009 року № 1046 «Про створення національного парку «Пирятинський».

Постановою Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16 було задоволено касаційні скарги НПП «Дворічанський» та Мінекології, скасовано рішення Харківського окружного адміністративного суду від 25 квітня 2018 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 12 грудня 2018 року, прийнято нову постанову про відмову в задоволенні адміністративного позову фізичної особи до Мінекології (треті особи Кам`янська сільська рада Дворічанського району Харківської області, НПП "Дворічанський") про визнання незаконним та скасування наказу Мінекології № 42 від 03 лютого 2016 року «Про затвердження Проекту організації території Національного природного парку «Дворічанський», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об`єктів».

- ✓ **Верховний Суд** визнав помилковим висновок судів попередніх інстанцій про те, що Мінекології не надало суду доказів про залучення позивача до обговорення з ним проекту організації НПП «Дворічанський з метою врахування його інтересів, як власника земельної ділянки, а також надіслання позивачу Проекту організації території з відповідними картографічними та іншими матеріалами для розгляду та надання пропозицій у встановлений строк, і так само погодження з ним цього Проекту організації території; спірний наказ порушує приватні та земельні права позивача.

✓ *Суд врахував, серед іншого, те, що позивач не зміг навести жодного підтвердження порушення свого права внаслідок прийняття оскаржуваного наказу.*

Правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів та об'єктів визначаються Законом України «Про природно заповідний фонд України» від 16 червня 1992 року № 2456-XII.

- Згідно зі статтею 2 Закону України «Про природно заповідний фонд України» відносини в галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення його природних комплексів регулюються Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", цим Законом та іншими актами законодавства України.
- Відповідно до статті 7 Закону України «Про природно заповідний фонд України» межі територій та об'єктів природно-заповідного фонду встановлюються в натурі відповідно до законодавства. До встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду в натурі їх межі визначаються відповідно до проектів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 06 липня 2005 року № 245 затверджено Положення про Проект організації території Національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів (далі - Положення № 245).

- ▶ Пунктами 1.1., 1.3. Положення № 245 зазначено, що це Положення визначає завдання, зміст, порядок розроблення, затвердження і впровадження Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів (далі - Проект організації території).
- ▶ Проект організації території розробляється відповідно до законодавства з метою визначення і обґрунтування заходів щодо провадження діяльності, охорони, відтворення та використання природних комплексів та об'єктів, а також визначення та обґрунтування стратегії розвитку національного природного парку.

Наведені вище обставини свідчать про те, що при затвердженні Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів НПП «Дворічанський», Мінприроди **повинно було перевірити дотримання вимог Положення про Проект організації території під час розроблення та погодження Проекту організації території, яке було чинне в редакції станом на час затвердження Мінприроди Проекту організації території.**

Статтею 21 Закону «Про природно заповідний фонд України» передбачено, що на території національних природних парків з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей встановлюється диференційований режим щодо їх охорони, відтворення та використання згідно з функціональним зонуванням.

Зонування території національного природного парку, рекреаційна та інша діяльність на його території провадяться відповідно до Положення про національний природний парк та Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів, що затверджується центральним органом виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Згідно із пунктом 2.2. Положення № 245 передбачено **стадії розробки Проекту**, зокрема:

- збір даних;
- визначення пріоритетів та проблем; визначення стратегії розвитку парку на десять років;
- розроблення п'ятирічного плану заходів; узагальнення засобів та ресурсів, необхідних для виконання Проекту організації території; підготовка вступної частини та додатків, відповідно до яких виконується комплекс робіт, визначений підпунктами 1 - 6 цього пункту.

Стадії включають:

- збір даних: щодо визначення заінтересованих сторін, представників яких буде залучено до співпраці з розроблення Проекту організації території;
- збирання відомостей про парк (місце розташування, природні умови і ресурси та їх використання, у тому числі про види флори і фауни та середовища їх існування, історико-культурні, рекреаційні об'єкти, лікувально-оздоровчий та бальнеологічний потенціал, соціально-економічний розвиток, інженерно-транспортну інфраструктуру, системи зв'язку, медичне забезпечення, побутове обслуговування, програми і плани розвитку регіону) та іншої доступної інформації про територію парку та регіон його розташування з використанням інформації, наданої місцевими жителями, картографічних матеріалів тощо.

Збір матеріалів здійснюється відповідно до орієнтовного змісту Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів та технічного завдання на його розроблення

- щодо розбивки території парку на відділення, філії тощо, проведення польових робіт та досліджень, передбачених технічним завданням;
- щодо підготовки картографічних матеріалів; підсумовування зібраної інформації шляхом систематизації, перевірки, коригування і доповнення зібраної інформації, визначення її обсягу і репрезентативності;
- щодо розроблення відповідних картосхем поширення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України (далі - картосхема);
- написання на підставі зібраних відомостей розділу «Характеристика парку» Проекту організації території, його обговорення та доопрацювання.

Судом було встановлено,

що відповідачем було подано до суду першої інстанції листи НПП «Дворічанський», адресовані Держземагенству у Дворічанському районі Харківської області, Головному управлінню Держсанепідемслужби у Харківській області та ректору Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Вказані листи підтверджують факт того, що **адміністрацією парку проведено пошук та визначено заінтересованих осіб**, яких, в свою чергу, долучено для співпраці з метою розробки проекту організації території НПП «Дворічанський».

Суд також виходив з того, що залучення до участі у розробці Проекту усіх власників та користувачів земельних ділянок, осіб, що у той чи інший спосіб використовують природні ресурси на територіях, що входять до складу парку не вимагається та не зобов'язується.

Крім того, суд звернув увагу на те, що, *як встановлено судовим розглядом,* позивачу було відомо про створення НПП «Дворічанський», однак ним не було вчинено жодних дій направлених на залучення її до розроблення Проекту, як заінтересованої особи.

Суд критично оцінив висновки судів попередніх інстанцій та доводи позивача про те, що Проектом організації території НПП «Дворічанський» порушується право власності позивача на земельну ділянку, яке полягає в обмеженні права користування нею власною земельною ділянкою, у зв'язку із чим фізична особа є зацікавленою особою.

Згідно статті 21 Закону України «Про природно-заповідний фонд»,

на території національних природних парків з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей встановлюється диференційований режим щодо їх охорони, відтворення та використання з функціональним зонуванням, серед іншого господарська зона - у її межах проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська та інша діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

Відповідно до пояснень представника парку, наданих у судовому засіданні, більшість території парку віднесені до господарської зони.

- Зокрема, земельні ділянки, що перебувають у приватній власності, у тому числі і позивача, не підлягають вилученню. У господарській зоні не обмежується звичайна господарська діяльність з дотриманням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища. Крім того, не обмежуються інші види використання природних ресурсів: сінокосіння, випасання худоби, заготівля ягід, грибів, лікарських рослин, деревних соків, рибальство, мисливство, бджільництво тощо.
- Певні обмеження та заборони встановлюються у заповідній зоні парку, але створення заповідних зон на території, де проживає позивач, Проектом організації парку не передбачено.

Суд у цій справ також врахував наступне:

- Відповідно до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.
- На сьогодні, Україна взяла на себе низку міжнародних зобов'язань, які, зокрема передбачають створення та забезпечення функціонування національних природних парків.

До таких міжнародних договорів слід віднести:

- Конвенцію про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (дата та місце укладання: 16 листопада 1972 р., м. Париж, Франція; дата ратифікації Україною: Указ Президії Верховної Ради Української РСР «Про ратифікацію Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини» від 04 жовтня 1988 р. № 6673-XI);
- Конвенцію про охорону біологічного різноманіття (дата та місце укладання: 05 травня 1992 р., м. Ріо-де-Жанейро, Бразилія; дата ратифікації Україною: Закон України «Про ратифікацію Конвенції про охорону біологічного різноманіття» від 29 листопада 1994 р. № 257/94-ВР);

Конвенцію про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) (дата та місце укладання: 19 вересня 1979 р., м. Берн, Швейцарія; дата ратифікації Україною Закон України «Про приєднання України до Конвенції 1979 р. про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі» від 29 жовтня 1996 р. № 436/96-ВР),

→ **Європейську ландшафтну конвенцію** (дата та місце укладання: 20 жовтня 2000 р., м. Флоренція, Італія; дата ратифікації Україною: Закон України «Про ратифікацію Європейської ландшафтної конвенції» від 7 вересня 2005 р. № 2831-IV).

Суд також врахував, що "Національний природний парк" - категорія природно-заповідного фонду в Україні та світі, територія, звичайно визначена у законі та у державній власності, що охороняється від більшості типів людської діяльності та забруднення.

Національний парк є природоохоронною територією категорії II згідно з визначенням Міжнародного союзу охорони природи (МСОП; англ. International Union for Conservation of Nature, IUCN) - міжнародна організація, метою якої є збереження природних ресурсів.

На відміну від заповідників та природних резервів, де заборонена майже будь-яка діяльність людини, **однією з цілей створення національних парків є відпочинок**, тому вони дозволяють відвідування туристів та перебування на своїй території за певними умовами.

Національні парки зазвичай розташовані в місцях, які були значною мірою нерозвинені, і часто зберігають області з рідкісними тваринами, рослинами і екосистемами (особливо тими, що знаходяться у небезпеці), біологічною різноманітністю або незвичайними геологічними особливостями.

Іноді, національні парки створюються в розвинутих областях з метою повернення деяких територій якомога близько до їх оригінального стану.

Висновки

Створення національних природних парків є питанням загальносуспільного та загальнодержавного значення, а також одним з способів вирішення основних глобальних та цивілізаційних викликів, які стоять сьогодні перед всім людством.

У зв'язку з цим, **приватний інтерес** (право на полювання, право на зайняття підприємницькою діяльністю, право на отримання у користування або власність чи розпорядження земельну ділянку), за загальним правилом, **повинен поступатися суспільному інтересу та відповідному обов'язку кожного захищати та відтворювати об'єкти природи та живого світу**. Разом з тим, порушений у таких ситуаціях приватний інтерес повинен також зазнавати справедливого захисту, зокрема, через компенсацію такій особі негативних наслідків, отриманих внаслідок пріоритетності суспільного інтересу.

Основна ідея системи адміністративних судів (виокремлення адміністративного судочинства) полягає у необхідності кращого захисту прав та законних інтересів суб'єкта приватного права у публічно-правових спорах.

Адміністративні суди повинні захищати «малу особу», що, як правило, володіє незначними можливостями, але вважає своє право порушеним, від «великої держави», в особі її численних суб'єктів влади, які наділені великим обсягом повноважень та низкою засобів владного примусу, а також зовсім іншими ресурсами, зокрема, для представництва своїх інтересів в судах.

Разом з тим, адміністративні суди, застосовуючи передбачені процесуальним законом додаткові вимоги та обмеження для суб'єкта владних повноважень, повинні також враховувати, що у певних категоріях спорів такий суб'єкт захищає суспільні (публічні) інтереси, які, у деяких випадках, мають пріоритет над приватним інтересом особи, яка ініціювала публічно-правовий спір.

Суди повинні враховувати конституційний статус актів Президента України, зокрема, обов'язковість їх виконання та наявність у них юридичної сили, вищої за акти всіх інших суб'єктів владних повноважень, крім Конституції та законів України, що прийняті Верховною радою України.